

A Hegyhát őrzői

Kovács Istvánnal, az oszkói Hegypásztor Kör elnökével Pósfay Péter beszélget

A Hegyháton 28 évvel ezelőtt felbukkant egy maroknyi fiatal, akik fejükbe vették, hogy olyan mesterségeket tanulnak a falu idősebbjeitől, amit mások akkoriban elfelejteni szerettek volna. Mozgalmukból szökkent számba Oszkó és térsége mai közösségi életének és turizmusának színe-java. A Hegypásztor Kör elnökével Pósfay Péter beszélgetett.

Pósfay Péter: A Hegypásztor Körnek már komoly történelme van, és elmondhatjátok magatokról, hogy a ti történetek elválaszthatatlan Oszkótól.

Kovács István: '85-ben alakult az egyesület, idén lett 28 éves.* Azon gondolkodtam, hogy tulajdonképpen hét-éves ciklusok figyelhetők meg az egyesület életében is – érdekes egybeesés, hogy az EU is hétéves periódusokban tervez. Talán érdemes lenne végigszaladni ezeken a hét esztendőkön.

P. P.: Miről szólt az első hét év?

K. I.: A megalakulásról és a célok kitűzéséről, a felismerésekről és az összeforrásról elsősorban. Volt körülbelül tíz lelkes fiatal, és ennek a tíz embernek is volt egy magja, négy-hat ember, aki mozdítani akart valamit, és azzal a céllal hozta létre az egyesületet, hogy megmentse a hegyháti műemlék-jellegű régi préházakat. Ezek a préházak másoknak nem szá-

mítottak értéknek: szétfűrészelték, ledöntötték őket, rosszabbnál rosszabb épületeket emeltek a helyükre. S jött a nagy felismerés, hogy az is érték, ami egyébként a közösségünknek nem biztos, hogy az – a közösség értékeivel viszont végképp érdemes foglalkozni. Az alapítóknak az első nagy vállalkozásaként egy régi, romos épület került felújításra nyári intenzív tábor keretében, ami már komoly együttműködésnek számított. Az első táborban a debreceni egyetem Varjúvár közösségének tagjaival együtt kezdtek el az oszkói fiatalok felújítani egy hegyháti préházat. Hat éven keresztül minden évben egy kicsit felújítottak az épületből, amit fele

résben az egyesület 10 000 Ft-ért megvett, fele részben pedig a termelőszövetkezettől ajándékba kapott. Az épület több tulajdonosé volt, felosztva. Nagyon fontos volt, hogy ezek a fiatalok akkor már meg akarták tanulni azt, amit mindenki más elfelejteni akart: a kézzel aratást, a sározást, azt, hogy hogyan lehet egy ilyen épületet felújítani. Kívülállóként éltek az életüket, ismerkedtek a környékkel – a falu szemével nézve igazi „futóbolondok”. Az egyesületet alapítók társasága más tészta, igen, de a táborozók egy vegyes csapat volt. Az alapítók között akadt pedagógus, építészhallgató, bölcsészhallgató, de volt olyan ember is, aki termelőszö-

Kovács István, az egyesület elnöke

* az interjú 2013-ban készült

vetkezetben dolgozott vagy gazdálkodott. Nagyon érdekes volt az a folyamat, ahogy a táborszók és a falu összekovácsolódott. Manapság szinte mindent „fejlesztünk” – a fejlesztő munkához valószínűleg ma végeztek volna egy felmérést tudományos módszerekkel, hogy mi a faluközösség igénye. Vajon felmerült-e volna az igényfelmérésnél, hogy a szülőhelyünkön az átlagnál több régi épület van, jó lenne ezeket felújítani, illetve jól jönne egy közösség, ami ebben segítséget nyújt? Aligha.

P. P.: Ti voltatok az első fecskék?

K. I.: A kezdeményezésünk jó értelemben vett tűzgyújtó effektus volt: amint ez a tűz felgyulladt, követőkre találtunk. Elkezdett terjedni a jó példa, és önmagában az, hogy a táborszókat érdekelte a falu, a fiatalokat érdekelte az idősek tudása, óriási erőt jelentett, és elindított egyfajta összekovácsolódást. Az első hét év nagyjából annak a jegyében telt el, hogy felmérjük a szülőhely értékeit, a bozóttenger közepéből kihámozzuk és felújítjuk az épületeket, és szervezzük a táborokat. Ennek a ciklusnak a végét már jelezték az első önkormányzati választások, amikor leégett a tevékenységünk középpontjában álló préház, felgyújtották másnap, és megszűnt az, amiért öt évig dolgoztunk. Viszont minden rosszban van valami jó. Ha azt nézzük, egy nagyon erős letisztulás történt, egyfajta egybeforrás, hogy ha már ennyit dolgoztunk valamiért, azt igenis megmentjük meg, újítsuk fel.

P. P.: Miből volt pénzetek a működésre?

K. I.: Azokban az években indultak el pályázatok a rendszerváltást követően már itthon is. Kis összegekhez lehetett jutni – ilyen kiírásai voltak például az Országépítő Alapítványnak. Nekiálltunk pályázatokat írni: ez „negatívan” megközelítve azt jelenti, hogy akkor kezdtünk elfelejteni saját erőforrásainkról, pozitívan pedig azt, hogy akkor tudtunk kezdeni élni az adódó külső lehetőségekkel. Pályázati rendszerekkel, ami az akkori pályázatoknál kézzel, sorvezetős papírra írt pályázatot jelentett: ha 50 000 Ft-ot nyertünk, abból már rengeteg mindent el lehetett végezni.

A pályázat lejártakor általában kaptunk egy levelet, hogy számoljunk el: összegyűjtöttük a számláinkat, írtunk ismét kézzel egy másfél oldalas levelet, becsatoltuk a dokumentumokat, és jött a válasz, hogy rendben van, köszönjük szépen. Még meg is hívtak arra az állófogadásra, ahol bemutatták az 50 000 Ft-okból megvalósuló remek dolgokat. Valójában aranykor volt ez, és meggyőződésem, hogy abban az időszakban jóval kevesebb visszaélés adódott, mint most, amikor egész arzenállal küzdünk a pályázati visszaélések ellen (persze van is mivel visszaélni). Az egy külön történet, hogy ezekből a pályázatokból mit és hogyan tudtunk véghezvinni. '91, '92 táján nagyjából körbeért ez az első hét év: az épület rendben volt, megújult, a táborszók fiatalok kicsit kiöregedtek, családot alapítottak, saját egzisztenciájuk felé fordultak, és ez jórészt elmondható volt az alapítókra is. Akkor léptünk be mi, mint második generáció az egyesület vezetésébe – egész pontosan, azt hiszem '92-ben –, Ákos (*Zágorhidi Czigány Ákos, a Hegypásztor Kör mai ügyvezetője – a szerk.*) és jómagam. Érdekes módon volt egy kettős érzetünk. Az egyesület elhagyta a hegyet, tábor sem nagyon volt, esetleg még azt megszerveztük, de inkább másoknak. Magával ezzel a történettel ketten-hárman foglalkoztunk. Előállt egy állapot, amikor az egyesület vezetői közül páran kint vannak a hegyen és kézzel próbálják meg lekaszálni a gazt és rendben tartani a területet. Ez a hely a közös

ség helye. Vajon teremtsünk-e helyet, hogy legyen közösség, vagy ha van közösség, megteremti magának a helyet? Nosza, adjunk neki egy kis segítséget: az első közösségi helyünk, a falutól két kilométerre lévő szőlőhegyi préház pihenőszobája volt egy szemes kályhával, egy sarokpaddal és egy asztallal. Ott tartottunk közgyűlést, ez volt a standard helye az egyesületnek. Ezt váltotta fel később a teleház, már bent a faluban, még a közösségi ház előtt, úgymond a falu felé fordulás jegyében. Ha dátumhoz akarjuk kötni, akkor '92-től a szőlőhegyi jelenlétünk háttérbe szorult, de akkor is fontos volt. Munkált bennünk tehát egyrészt az, hogy alapító atyáink ránk hagyták, hogy a szőlőhegyet védeni, óvni kell, másrészt viszont minket akkor nem is annyira a hegy izgatott, hanem sokkal inkább a falu közösségi életével kapcsolatos dolgok: amatőr színjátszás, néptánc programok szervezése, és hasonlók. Az egyesület másik kiemelt célja pont az volt, hogy értelmes programokat adjon a helyi fiataloknak illetve a helyben lakóknak.

P. P.: A második hét év a falu felé fordulásról szolt?

K. I.: Az egyesület életének korábbi szakaszában is volt már író-olvasó találkozó a hegyen Nagy Gáspárral, illetve együttműködés az Egyesület és a Rozmaring Színjátszó Csoport között. A Rozmaring Színjátszó Csoport már 78-ban megalakult, de később, az Egyesület támogatásával újraalakult; az egyesületi tagok egy része a Roz-

Zágorhidi Czigány Ákos és Kovács István

A Hegypásztor Kör közösségi háza

maringban is aktív volt. A színjátszó csoportban tevékenykedett egy időben az akkoriban Oszkóban tanító Gergye Rezső is – később Vasvárra igazolt – jelenleg a művelődési központ igazgatója. Oszkóban ez idő tájt indultak szervezésünkben a falunapok. A falunap is változások elé néz – mostanában az elérhető pályázati források nem feltétlenül falunapot támogatnak. A falunapról kialakult az a kép, hogy a színpadon az aktuális „sztárvendégek” szerepelnek, van például ugrálóvár, egy lacikonyha és néhány árus. A '90-es évek elején a falunapnak kemény 80 000 forintos költségvetése volt: azoknak az első falunapoknak az volt a lényege, hogy minél több embert bekapcsoljunk a programokba és a programszervezésbe. '97 környékén például olyan sikeres Európa napot is szerveztünk helyi fiatalok bevonásával, ahol különböző állomásokon kellett feladatokat végrehajtani a jelentkező csapatoknak.

P. P.: Ekkor Magyarország nem volt még EU-tag, még vártunk a sorunkra.

K. I.: Így igaz, saját színjátszókkal szerveztük meg, és kevés pénzből megvalósuló, de nagyon sokakat – szervezőket, alkotókat, részvevőket és társszervezőket – érintő forgatag lett a végeredménye az akkori falu-

napoknak. Később ez mindenhol átment abba, hogy a szervezők egyfajta szolgáltatásként programokat nyújtanak a lakosságnak, közte egy-két igazán színvonalast is, de mindezt sokkal magasabb költségvetéssel, mert ugye falunap nincs sztárvendég nélkül.

A '90-es években azonban a színjátszás működött, jártunk is sokfelé fellépni. Vasvári fiatalokkal közösen létrehoztuk a Palotás Néptánc Csoportot '96-ban, segítettük az oszkoói daloskör elindulását – ezt már kicsit később, 2000 környékén –, falunapokat, szüreti mulatságokat próbáltunk megújítani közösségi energiából. Folyamatosan pályáztunk, de kis összegeket, 20-30-50 000 forintokat nyertünk. Egy normál közösségként zajlott az életünk. Mégis, mikor elvégeztük az egyetemet, és meglepő módon nem máshol próbáltunk szerencsét, hanem a faluban maradtunk, sokan furcsállották.

P. P.: Többen voltatok akkor?

K. I.: Ákos, a ma már Szombathelyen élő Papp Joci és jómagam alkotunk egy hármast magot, de természetesen a faluban élő fiatalok közül is többen kapcsolódtak az egyesülethez.

P.P.: Újságot is készítettetek...

K. I.: Igen, a Dobszó Oszkó című újság is fémjelzett egy korszakot a közösség életében. Sok minden táplálkozott az ittmaradás-szindrómánkból. Elgondolkodtunk, hogy mi lehet a helyi tanulási, fejlődési pálya. Arra jutottunk, hogy egyszerűen értelmes,

közösségi vénával megáldott fiatalokat kell helyzetbe hozni, ott tartani vagy odavinni, és segíteni őket abban, hogy közösségi emberként kiteljesedjenek. Amennyiben nagyon röviden kellene a koncepciókat megfogalmaznom, akkor ezt mondanám.

P. P.: Miközben ti saját magatoktól maradtatok ott, senki sem csábított haza benneteket.

K. I.: Nem bombáztak ajánlatokkal. Jómagam Pesten végeztem a Közgázon: a fővárosban adódott is volna egy csomó álláslehetőség. Itthon viszont nem volt, ha pedig mégis találtam egy kiírást, nem kellettem az adott pozícióba (például logisztikusnak). Ha azt nézzük, hogy a következő időszakban mi felé ment az egyesület, biztos meghatározó volt, hogy 97-től végül Vasváron, egy területfejlesztéssel foglalkozó tanácsadó cégnél tudtam elhelyezkedni. Volt rálátásom arra, hogy mi történik a fejlesztésekben, milyen pályázatok érhetőek el. Akkor már megjelentek az első Phare-kiírások, amelyek nagyon megmozgatták az egyesületet, előtérbe kerültek újra a szőlőhegyhez kapcsolódó céljaink és azok megvalósulásának lehetőségei. Ha ragaszkodunk a hétéves ciklusokhoz, akkor most a második ciklus végén járunk: '98-'99-2000 körül.

P. P.: Ez a millennium előtti egyik év.

K. I.: Előtte is nagyon sok minden történt, de ekkor is elsősorban Oszkó

Az egykori sarki kocsmá – ma közösségi ház

A Hegypásztor Kör birtokának bejárata

és a térség volt a főhazánk. Egyrészt ez volt a nagy felismerések korszaka: az értékmérés mellett sokkal inkább a közösségi alapú irányokra kezdtünk ráébredni. Olyan stratégiai összefüggések kristályosodtak ki, melyekből sok szempontból ma is építkezünk. Ez az időszak kezdődött azzal, hogy ha ránk hagyták eleink azt a célt, hogy mentsük meg a pincéket, akkor mentsük meg a pincéket! Erre a célra pályázatokat adtunk be, s mellette feltérképeztük, hogy milyen pincék vannak még, amelyet érdemes lenne megmenteni az enyészettől. A felújításokra addigi viszonylatokban sok pénzt, több millió forintot nyertünk. A tulajdonosoknak, akikkel egyeztetünk, még önrészt sem kellett vállalniuk, csak hozzájárulniuk, hogy mi újraszuppoljuk, – több esetben szinte az alapoktól újraépítsük – a pincéjét. Valahol ennek hatására indult el a másik nagy törekvésünk, hogy a fiatalokat próbáljuk meg helyben tartani. Tudatos csapatépítő akciókon számos dolog beindult: új generációkat vontunk be a közösségi életbe, akkor indult el a teleház, akkoriban kezdte el működését egy pályázat révén a zsúpkészítő műhely. A műhely biztosította a tudást a pincék megmentéséhez: ezek a folyamatok párhuzamosan folytak.

A közös segítés és a valami új létrehozása volt tehát a mozgatórugó. Akkor már voltak komoly nemzetközi pályázatok, osztrák kapcsolatok: szerveztünk közös akciókat a hegyen, elindítottunk nagyobb, turisztikai jelentőségű programokat, kidolgoztunk egy szőlőhegyi befektetési programot, ami azóta is „pihen”, de előbb-utóbb aktuálissá válhat.

Akkor, a pályázati projektek továbbgondolásánál, a tanulás-fejlődési lehetőségeink kutatásakor született meg a felismerés, hogy nagyon sokat számít, hogy mit akarunk megmenteni, de akkor tudjuk ezt megőrizni, ha tudunk valamit kezdeni az emberekkel is. A pincék esetében ez azt jelentette, hogy bár pincéket kezdtünk el felújítani a 90-es évek végén, úgy tapasztaltuk, hogy hiába a csodás eredmény, ha pár év múlva meghal a tulajdonos, vagy nem foglalkozik vele, akkor hamarosan ott tartunk, ahol a part szakad. Ezért is lenne érdemes nem az épületet, hanem az embert támogatni, aki kötődik a hegyhez. Egy pályázat révén szerveződött itt egy szőlész-borász képzés, egy remek csapatot hozva össze, akiket igyekeztünk együtt tartani. Adódott a kérdés, hogyan tudnak ők annak bázisa lenni, hogy a szőlőhegyi gazdálkodásban a hagyományoknak és építészetnek meglegyen az emberi gyökere. Ez a csapat immár nyolc-kilenc éve, 2005 óta együtt van, mint Borbarát Kör. Ma már új telepítések is vannak a szőlőhegyen, akadt olyan gazda, aki

tudatosan olyan pincét tervezett, ami beleillik a hegy összképébe és hagyományaiába. Igaz, nem zsúpos, hanem cserepes, és a 80-100 évvel későbbi építési időszakot hozza vissza. A Borbarát Kör tagjai boraikkal bemutatkoznak rendezvényeken, és ma már a Hegyháton is termelt komoly borversenyeken díjazott bor, egyes borászatok pedig ígéretes jövő előtt állnak a szakmában. Nem a látványos dolgokon van a hangsúly, hiszen összesen kb. 15 pincét mentettünk meg. Azt viszont elmondhatjuk, hogy 50-60 ember tartósan „megfertőződött” ezzel a gondolattal. A 2000-es évek elején, a Teleház elindítását követően lett világos, hogy nem elég, ha vannak az egyesületnek munkatársai, vezető is kell. Ez nagy belső dilemma volt. Amikor elkezdtük ezt a munkát, pénz nélkül, tagként végeztük. Az viszont már nem működik, hogy az embernek normál állása van, és mellette még hét-nyolc ember munkáját is irányítja, vezeti.

P. P.: Így lett ügyvezető nálatok...

K. I.: Zágorhidi Czigány Ákos. Közös döntéssel jutottunk el ideig, Ákos főállásban átjött a Hegypásztor Körhöz. Nekem az egyesületi pálya mellett egy vállalkozás elindítása volt ekkor a középpontban, ami nagyon sok energiát igényelt. Térség-vidékfejlesztés vonalon indultunk el, és a nulláról kellett építkeznünk, a fizetést magunknak kellett előteremteni. A vállalkozással párhuzamosan

Szalmafonás

Horgolt ékszerek

az egyesületi dolog is futott. Az első években területfejlesztési és vidékfejlesztési programokat, terveket készítettünk, ebből származott a bevételünk. Mivel egyesületként az örökséget akartuk menteni, a Hegyhátra is kidolgoztunk egy kistérségi örökség-védelmi programot már 2004-ben. A cél a digitalizálás és az összekapcsolás volt, valamint a civileknek forrásteremtés. Már a teleházas korszakban ez volt a koncepció – ez is elsősorban a Hegypásztor Kör fenntartását szolgálta, de ugyanakkor tíz teleháznak másfél évig egy főállású munkaeő foglalkoztatását biztosította. Így kiszélesedett a látómező, és az egyesület érdekei, fejlődése összekapcsolódott a térségivel.

P. P.: A helyi termék gondolat, amiből később a klaszter lett, mikor gyökeresedett meg bennetek?

K. I.: Az ezt követő időszakban. 2002-ben már megindult ez a folyamat, de maga a klaszter 2005-ben alakult.

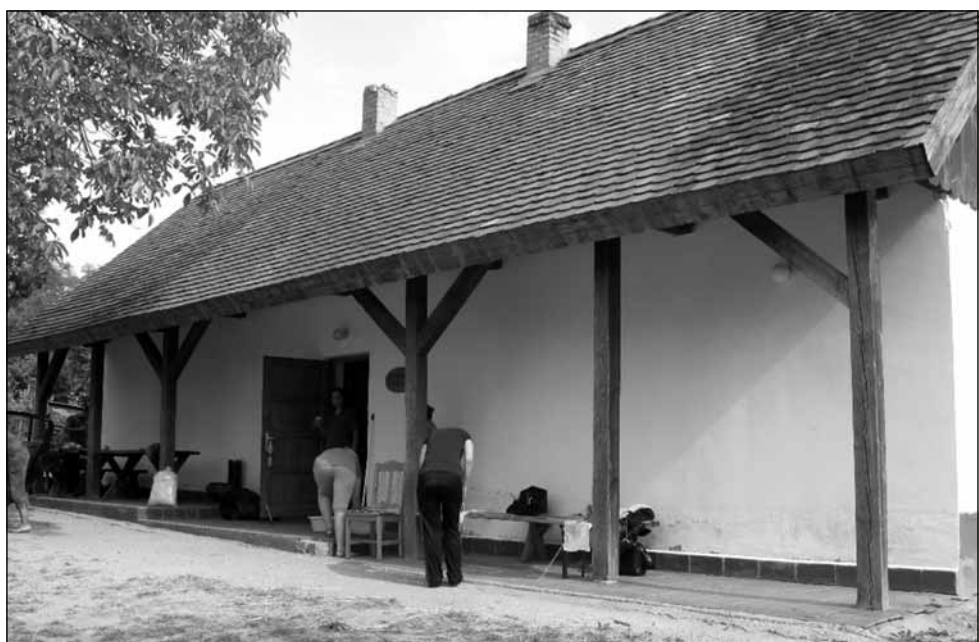
P. P.: Ez valaminek a folyománya volt, vagy egyszer csak jött egy szikra, amibe bele lehet kapaszkodni?

K. I.: Amikor vállalkozást indítottunk, az egyesületben összegyűjtött értékek, hatások, élmények egy külső térbe helyeződtek. Pályázati apropóból merült fel a helyi termék klaszter, praktikusán mert klaszterek kaphattak támogatást. 2005-2006 táján indult a klaszterizáció, akkor alapítottuk a helyi termékekre a Pannon Helyi Termék Klasztert. Utána közre-

működtünk a Térségi Foglalkoztatási Paktum létrehozásában, valamint 2006 és 2008 között a Hegypásztor Kör volt a Hegyhát LEADER programjának gesztorszervezete, aminek volt egy olyan aspektusa is, hogy térségen belüli döntéssel lehetett támogatni helyi fejlesztéseket.

Ezek a szálak párhuzamosan futottak, mindegyik értékes volt, mind kapcsolódott az egyesülethez, kicsit ernyőként is szolgált számunkra: amit vállalkozásként meg tudtunk teremteni programot, bevételt, szükségleteket, célokat azt hozzákapcsoltuk – így az egyesület kicsit burokból is volt és tudta élni az életét. Ez elősegítette, hogy elinduljanak olyan dolgok, mint

a Szőlőhegyi Fesztiválok vagy az Orbán napi vigadalom, hogy tudjunk építkezni a hegyen, hogy létrejöhsenek az apartman pincék, melyeket 5 év után most fejezünk be, hagyományos szerkezettel, de komfortosabb funkciókkal, így turisztikai célokra is megfelelnek. Elértük, hogy sok erőforrásból, de a helyi közösség akarataiból építkezünk, kiaknázzuk az önkéntes munka lehetőségeit, a pályázatokkal is élünk, és mellette piaci bevételeket is szerzünk. Ebben az időszakban megerősödött a zsúpos, népi építészeti vonal. Volt egy olyan periódus 2008 táján, amikor a az EU-s ciklusok közötti átállás egy másfél éves finanszírozási űrt teremtett a pályázati programok terén, és ez nagyon nehéz helyzetbe hozta az egyesületet is, több munkatárstól meg kellett válnunk. Abban, hogy ezt az időszakot mégis át tudtuk vészeln, nagyon nagy szerepe volt annak, hogy a Hegypásztor Kör ekkorra már viszonylag komoly bevételekre tett szert a népi építészetre alapozott vállalkozási tevékenységekből. Ez már elegendő volt, hogy az egyesületet kihúzza a csávából, és legalább a minimum szinten működőképesek maradjunk. Akkor is tudtuk tartani a kulcsembereinket és vinni a dolgainkat, amikor az összes pályázat kifutott. A Szentendrei Skanzenben például az Észak-magyarországi tájegység népi építészetét bemutató épületek többségének zsúpfedését mi csináltuk.

Erdei iskola – a hétvégi hallgatókkal

P. P.: Ez az egyesület vállalkozása volt.

K. I.: Mi Hegypásztor Körként csak olyan dolgot vállaltunk, ami értékmegőrző céllal fonódott össze, kommersz kezdeményezésekhez nem adtuk a nevünket csak azért, hogy a művelődésszervező kollégának legyen állása. Ezért is képeztünk szolgáltatásokat, amiket értékesítve visszaforg a pénz. Például csoportokat fogadunk, turisztikai, vagy erdei iskolás programokat szervezünk, a Teleháznál definiáltunk fizetős szolgáltatásokat, bort adunk el, a közösségi házban bortre-zort adunk bérbe. A közösségi ház infrastruktúráját próbáljuk meg hasznosítani – egy csomó ilyen szolgáltatásnak a belső felvevő piaca pont az a vállalkozás volt, amelyben működtem illetve működtem.

Bizonyos innovációkat is létrehoztunk. A zsúpműhellyel kapcsolatban is volt egy fejlesztésünk: kifejlesztettünk egy cséplőgépet a Keszthelyi Egyetemmel közösen. A szentendrei megbízás kapcsán ellátogattunk Mogyoróskára egy idős bácsihoz azért, hogy megtanuljuk az Észak-Magyarországra jellemző „lépcsős fedés” műhelyitkait. Vállalkozásként egy konkurencia-erősödést is megéltünk, de közösségi fejlesztő sejtünk a legnagyobb siker, mikor fiatal kollégáink már nem dolgoztak nálunk, hanem saját maguk is zsúpkészítő vállalkozást kezdek el működtetni.

P. P.: István, megtennéd, hogy elsorolod tevékenységükkel együtt azokat a vállalkozásokat, melyek kinőttek vagy kifejlődtek a hegypásztor kör mellett, és kölcsönös segítséggel működnek, ahogy erre utaltál is?

K. I.: Olyan hálózati együttműködésben van benne az egyesület, amelynek az értékrendje, tevékenysége a hagyományos ősi egyesületi vonalából táplálkozik. A csoportban 7 szervezet van benn egyébként – közös, egymást segítő pénzügyi- és adminisztratív rendszer van, a különböző szervezetben dolgozó kollégák együttműködnek egymással, és ez lehetőséget ad arra, hogy tényleg nagyon széleskörűen kapcsoljunk össze dolgokat. Van benne főleg nemzetközi projekteknél érintett szervezet: az már alap, hogy ha nemzetközi csoport

jön, ők kimennek a hegyre és akkor ebből bevétel is származik. Megismerik a környéket, tovább viszik a jó hírt, helyi terméket vesznek, jól érzik magukat. Úgy érzem, afelé haladtunk, hogy az egyesület tényleg azzal foglalkozik, ami kulcsfontosságú számára és azokkal a sallangokkal egyre kevésbé, ami nem fontos nekünk. Ebben a rendszerben sok minden megtalálta a helyét, de a pályázati-, állami- fejlesztő és segítő rendszerek nem nyújtottak megoldást számunkra abban, hogy olyan ütemben tudjunk haladni, ahogy mi azt megálmodtuk, és tényleg a saját közösségünk, falunk hasznára cselekedjünk. Az volt az elvünk, hogy ha felülről nem jön segítség, akkor megcsináljuk magunknak. Az egyesület tevékenységének egyik legfőbb gyökere, hogy a közösség erejével, a környezetünkben lévő erőforrásokból építkezve érjük el a céljainkat.

Csak hogy mivel intenzíven elkezdünk foglalkozni másokkal, megyei, vagy akár országos hatókörben is, a saját dolgaink lassabban haladtak. Például létrejött a Pannon Helyi Termék Klaszter, amivel a régióban termelőket segítünk. A klaszteren belül is sok folyamatot elindítottunk – gasztronómiában, új termékek kifejlesztésében és egyebekben – sőt már országos, több térséget összekapcsoló együttműködések koordinátorai is vagyunk. Az elmúlt évben kezdtünk tudatosan azzal foglalkozni, hogy a Hegyhát termelőit, tehetséges fiataljait vagy helyi termék előállításával foglalkozó embereit hogy tudjuk közvetlenül segíteni.

Ez a „kocsi megelőzi a lovat effektus”: lehet, hogy nagyon hasznos az, amit teszünk, mert sok ember érzi a hasznát; de azt is látjuk, hogy viszályabb is kell lépnünk, hogy ennek az alapjai is meglegyenek. Ennek jegyében tervezünk egy helyi termék kézműves inkubátor központot. '85-ben megtanultunk zsúpot készíteni és pár éve bekerültünk egy közép-európai programba, ami a szellemi kulturális örökség tőkésítéséről szól. Azt tapasztaljuk, hogy az Európai Unió és az Unesco 2004-2005 óta kimondottan azt akarja létrehozni vagy módszertanilag beágyazni a programba, amit 1985 és 2005 között véghezvitünk. Ezek nagyon biztató visszajelzések, és kíváncsian várom, hogyan tu-

Őshonos facsemete az örökbefogadó nevével

dunk tudatosan haladni tovább ezen a vonalon.

A Pannon Helyi Termék Klaszternek 40-50 tagja van, és egyértelműen a Hegypásztor Körből nőtte ki magát, mivel az első két-három évben a Hegypásztor Kör volt a munkaszervezete a Helyi Termék Klaszternek. Meg kell említeni a Regionális Humán Innováció Nonprofit Kft-t, amely célzott közösségi ifjúságfejlesztéssel, foglalkoztatás-fejlesztéssel foglalkozik. A munkatársaiban nagyon erős az elkötelezettség a környezeti nevelés és az erdei iskolák irányában. A cél, hogy óvodás kortól szeretessük meg ezeket az értékeket, tehát ezen a ponton is nagyon erős kapcsolódás van helyi termékkel, közösségfejlesztéssel, egyesületi dolgokkal. A partnerség része a Nyugat-Pannon Nonprofit Kft., mely nemzetközi programokat, akár terület- és vidékfejlesztési programokat szervez és segít, valamint a Hagyományos Házépítő Kft., amely kimondottan népi építészet alapú szolgáltatásokat végez: Pityerszer rekonstrukciója is hozzájuk kötődik. Van egy turisztikai szolgáltatásokkal, marketinggel foglalkozó cég, ami partner még ebben a rendszerben, és a Promen Kft., ami projektek menedzselésével foglalkozik, mint a legkisebb cég: kettő munkatársa van ösz-

szesen. Egyébként körülbelül hatvan főállású munkatárs dolgozik jelenleg ebben a rendszerben.

P. P.: Úgy érted az egyesületen kívül...

K. I.: Az egyesületben öten-hatan dolgozunk. A hegyháti foglalkoztatási paktumnak a gesztora az RHI- Regionális Humán Innováció Nonprofit Kft. és ott is dolgozik most kilenc ember. Ezáltal a Hegyháti Foglalkoztatási Paktum irányultsága is közösségi lett, emellett nagyon sok kézműves képzés, helyi terméket előállító képzés jelenik meg benne. Próbáltunk hatni a helyi Leader-programra is, ahol külön intézkedés volt erre, önkéntes alapon. Ennek alapjait az egyesület jubileumi évében megvalósított „25 év – 25 nap” programunk teremtette meg, melynek része volt a hagyományos gyümölcsfák közösségi megmentését célzó „legyen egy fád” rendezvény is (kétsősbb összekapcsolva az országosan is ismert „Tündérbert mozgalommal”).

Ennek különlegessége, hogy kizárólag tárgyi eszközökre, feltételekre kértünk pályázati pénzt, a szervezés és lebonyolítás közös erővel, önkéntesek segítségével folyt a 25-30 eseményen: ebben voltak képzések, volt 5 000 fős fesztivál, sok minden; összesen hatmillió forint támogatást kaptunk rá.

Maradva a számoknál: már önkéntes centrumként a Tündérbertünk Vas megye program során tizenhat helyen sikerült helyi közösségeket aktivizálni kis közösségi gyümölcsös kertek létrehozása érdekében. A helyszíneken ugyanazon a napon mindenhol programok folytak, és összesen ezer önkéntes segítette a fák elültetését. Háromszáz gyümölcsfát ültettek el, de az akciók közt volt régi tankert tisztítása is. Csak ennek a programnak a pénzbeli értéke a kollégák munkáját nem számítva 200 000 Ft-ra rúg!

P. P.: Mivel foglalkoztok mostanában, miben láttok perspektívát?

K. I.: A Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat, melynek elnökségi tagja vagyok, egy olyan országos szervezet, amely minden EU-s országban létezik azzal a feladattal, hogy a kormányzati és az alulról jövő vidékfejlesztési kezdeményezéseket összehangolja, kapcsolódásokat találjon, segítse az

információ áramlását. A gondozásukban jó pár olyan kezdeményezés is indult, ami a Hegypásztor Kört is érintette. Az MNVH indította például el a Nagyapám Háza programot: Krizsán András építész kezdeményezésére. Végzős egyetemista fiataloknak szolt a kiírás, régi épületekről szóló dolgozatok megírására. A régi épület akár a pályázó családjának a tulajdonában is lehetett, például a dédapa-ükapa háza, de lehetett szabadon választott régi épület is. A feladat az volt, hogy írjanak a történetéről, dokumentálják és mutassák be megmentésének, felújításának terveit. A pályázat díjaként a nyertesek egy hónapig inaskodhattak népi építészeti beruházásoknál. Aztán persze gond volt, hogy nincs mester, aki inast fogadna. Nagyon sok színvonalas dolgozat érkezett, többségében építészhallgatók pályáztak, de mások is adtak be munkákat: hozzánk is került kettő fiatal tavaly nyáron, egy hónapig itt dolgoztak az Őrségben, Pityerszeren, még aratáskor is itt voltak. Egyikük, Bihari Ádám nagy közösségszervező a saját berkeiben. Szorgalmi feladatként azt kértük tőle, hogy mérjen föl egy nagyon romos állagú épületet itt a hegyen, ami csak bozóttban áll. Ő ezt meg is tette, sőt mikor eltelt az egy hónap inaskodás, egy nagyon jól feldolgozott anyagot küldött nekünk rajzokkal, tervekkel. Ádám találta ki, hogy szeretne idén egy tábort szervezni – segítségünkkel – arra, hogy ezt az épületet felújítsák. Mi próbáltuk ennek a tulajdonviszonyait rendezni, de nem sikerült, úgyhogy a táborban csak négyen tudtak jönni, plusz jött egy agráregyetemen végzett ötödik srác. Ő két éve volt nálunk táborban, aztán Kustánszegen vett magának tanyát: kifejezetten a közösségi élet vonzotta ide, egyébként kertészkedik és alkalmi munkákból él.

A táborozók feladata az volt, hogy szétbontottak Csehiben egy régi épületet, és mindezt dokumentálták: nagyon jó rajzok születtek. Remélhetőleg egy 2014-es kéthetes tábor keretében ezt a prérházat újraépítheti a most szerveződő fiatal közösség. Az egyik műszaki egyetemet végzett fiatal egy ács csapathoz szeretne csatlakozni, hogy ő is megtanulja a mesterséget, pedig most végzett, mégsem a gyors

elhelyezkedése, hanem az alapos tudáselmélyítés a célja. Összességében rengeteg figyelemreméltó fordulatot látok a fiataloknál: mi eddig úgymond túlélni akartunk, most van olyan érzésem, hogy eljött az idő, amikor értelmet nyer mindaz, amit eddig csináltunk, amikor ez az egész így meg tud sokszorozódni és szárnyat kap.

P. P.: Katalizátor szerepetek van.

K. I.: Így van, és valahol most nőtt föl az a közeg, akinek ez fontos. Most már nem csak az jellemző, hogy például a Teleházban lejátszható bón reményében tudjuk csak kicsábítani a hegyre a gyerekeket, hogy lenyúzzák az építéshez használandó fák kérgét, hogy picit megmozduljanak, hanem hogy ott teremnek, és ők akarnak jönni és segíteni, dolgozni maguktól. Volt egy beszélgetés velük, ami arról szolt, hogy hogyan tudja visszanyerni a falu a városnak adott értelmiségét. Már most rögzítettünk egy kéthetes tábort 2014-re, ami megint csak a fiatalok saját kezdeményezése volt.

P. P.: Nyilván a nagyságrendek nem közömbösek, de reményre ad okot, ha ez valóban változást jelent a fiatal értelmiség esetében.

K. I.: Ezen a beszélgetésen történt, hogy egyik fiatal arról mesélt, hogy

A kápolna közelről – a kézművesség remeke

A fészer és eszközök

Pesten, az egyetemhez kapcsolódva vannak olyan körök, melynek tagjai helykeresőknek nevezik magukat. A helykeresők azon vannak, hogy egy ideális közösségi összetételt alkossanak meg, legyen benne agrármérnök, állatorvos, és minden, amire még szükség van egy jól működő faluközösséghez. Aztán megkeresik az a helyet, ahol ezt a közösséget megvalósíthatják: birtokba veszik és leköltöznek, gazdálkodnak, önálló életet folytatnak. Azt a kérdést tettem fel, hogy miért nem a kiüresedő falut választják? Ők maguk mondták, hogy talán azért, mert akkor túl nagy lenne az alkalmazkodási kényszer, köszönhetően a közösségeket érintő változásoknak: ma már jellemzőbb a szigetszerűség igénye ezekben a közösségekben is. Az egésznek a csattanójaként a mellette ülő lány megjegyezte, hogy a bátyja is jár egy ilyen körbe, néha ő is el szokott menni vele, aztán rácsodálkoztak, hogy eddig nem tudtak egymás helykereső társaságáról, és felvetődött a gondolata annak, hogy hozzák össze a két társaságot, mert együtt talán többre mennek.

P. P: Köszönöm, hogy mindezeket megosztottad velünk. Még sokáig folytathatnánk, hiszen munkátok – mint monddod – egyre több jó példában vizsgálhatjuk sok éves küzdelmek értelmét. Fontos azonban, hogy ez arra inspiráljon benneteket, maradjatok meg serkentő magként, tudást átadni kész műhelyként továbbra is a Vasi Hegyháton. Köszönöm a beszélgetést.

Összegzés

OSZKÓ Hegypásztor Kör

A szervezet a megalakulása óta eltelt 28 év alatt mindvégig magán viselte azt a kettősséget, ami a hagyományokhoz való következetes ragaszkodás és az „új keresésnek” állandóságát, a folyamatos innováció együttes meglétét jelenti. Kezdeményezéseik rendre követésre találtak néhány hónap, vagy év elteltével tágabb környezetükben is. Hagyománytisztelőjük kifejezésében pedig a saját boronafalu pince felújításától (ami alatt a mesterségek egy részét megtanulhatták) a vállalkozási tevékenységben végzett tetőzsuppolásig, ill. őshonos gyümölcsös, szőlő telepítéséig gondozásáig jutottak – közben megannyi képzési alkalmat, illetve alternatív foglalkoztatási módot választva tevékenységük társadalmatisztához, a környezetükben felbukkanó érdeklődők közösséggé formálásához. Szerteágazó tevékenységük sok területe alkalmas lehet arra, hogy ezekkel kapcsolatban tapasztalatszerző helyként számon tartsák őket (ezekről címszavakban alább a felsorolás), a legtöbb hasznot azonban

hozzájuk kihelyezett képzések, táborok szervezése hozhat a közösségfejlesztés, közösségi művelődés területén feladatot vállalók számára. Környezeti és épített adottságaik, infrastruktúrájuk, munkatársaik és partnereik (személyek és szervezetek, köztük nonprofit vállalkozások) gondolkodásmódja, együttműködési tapasztalata kitűnő feltételeket kínál olyan leendő szakemberek „beavatására”, akiknek legtöbbet nem valamiféle szak tudás részleteiben való elmélyüléssel, hanem gondolkodásmódjuk alakításával, szemléletbeli formálásukkal segíthetnénk.

Az egyesület – hasonló szándékú táborok, képzések szervezőjeként – szívesen vállalkozik a házigazdai szerepre. Az együttlét tartalmát, tematikáját a velük való együttműködéssel, az érintettek (potenciális résztvevők) ismeretében lehet majd kialakítani.

Tapasztalatszerzésre alkalmas tevékenységi területek:

- Szervezetfejlesztés (a belső építkezés és külső kapcsolatrendszer tervezésével)

- Létesítmények közösségi irányítása, működtetése (teleház, IKSZT, közösségi ház, erdei iskola) Közösségek alapítása, szervezeti működtetése különféle szakmai területeken

- Hálózatszervezés, kapcsolatépítés az állami és üzleti szektorral

- Forrásszervezés, forrásteremtés (pályázatírás) elvei és megvalósult gyakorlata

- Nemzetközi kapcsolatok építése, közös projektek megvalósítása

- Települési nagyrendezvények szervezése, megvalósítása (falunap, fesztivál...)

- Önkéntesség szervezése, fogadás, kijaánlás

- Népi mesterségek elsajátíttatása, a szak tudás közösségi hasznosítása

- Helyi termékek előállítás, menedzselése, helyi piac.

PÓSFAY PÉTER népművelő-könyvtáros, majd magyar tanári diplomát, később közösségfejlesztő oktató, kutató szakképzettséget szerzett. 24 évig különböző intézményekben és a közigazgatásban dolgozott Szombathelyen a közművelődés területén. 1999-2001 között a millenniumi kormánybiztos regionális képviselője Nyugat-Dunántúlon. 1993-tól humán központú településfejlesztéssel, közösségfejlesztéssel foglalkozik a Közösségszolgálat Bt ügyvezetőjeként. 2007-es nyugdíjba vonulása óta is végez oktatói, tanácsadói munkát elősorban önkormányzatok és civil szervezetek körében.